

KIESRAAD

Aan de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp

Beëindiging werkzaamheden van een
leverancier van software voor de
uitslagverwerking van verkiezingen

Geachte heer Pechtold,

Graag brengt de Kiesraad het volgende onder uw aandacht.

Zoals u bekend zal zijn vindt in Nederland een deel van het verkiezingsproces op geautomatiseerde wijze plaats. Zo stemt meer dan 90% van de gemeenten met behulp van elektronische stembalies. Ook de optelling van de stemmentotalen en de berekening van de uitslag van de verkiezingen vindt met behulp van computers plaats. Hierbij maken de gemeenten gebruik van specifieke software die op de markt is ontwikkeld.

Geconstateerd kan worden dat de markt voor stembalies, voor uitslagberekeningssoftware en voor het onderhoud hiervan in Nederland zeer kwetsbaar is. Op deze markt zijn slechts twee spelers actief. Het grootste deel van de markt is in handen van Nedap-Groenendaal, een samenwerkingsverband tussen Nedap NV te Groenlo en J. Groenendaal, Bureau voor verkiezingen. Binnen dit samenwerkingsverband levert Nedap NV de hardware, terwijl Groenendaal de software ontwikkelt. Ongeveer 415 gemeenten hebben stembalies van Nedap. Een nog groter aantal gemeenten, maakt gebruik van de door Groenendaal geleverde software voor de berekening van de uitslag. Het resterende deel van de markt is in handen van Sdu NV. Het gaat hier om in totaal 16 gemeenten die gebruik maken van de zogenaamde stem-pc van Sdu NV. Gezien de omvang van het marktaandeel van Nedap-Groenendaal, kan bijna van een monopoliepositie worden gesproken.¹ De overige gemeenten stemmen door middel van stembiljetten.

Zowel Nedap-Groenendaal als Sdu NV hebben onderhoudscontracten afgesloten

¹ Terzijde wordt opgemerkt dat 27 gemeenten gebruik maken van een ouder type stembalie die na het referendum over de Europese Grondwet op 1 juni a.s. niet meer door de leverancier (Sdu NV) ondersteund wordt. Deze gemeenten zijn derhalve buiten beschouwing gebleven. Een deel van deze gemeenten heeft mogelijk al een ander type stembalie aangeschaft. In dat geval zijn deze meegenomen bij de in deze brief opgenomen aantallen van gemeenten met stembalies.

Datum
15 april 2005

Ons kenmerk
2005-0000053327

Onderdeel
Kiesraad

Inlichtingen
Mw. mr. drs. E.B. Pronk
T (070) 426 8771
F (070) 426 7634

Uw kenmerk

Blad
1 van 2

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 17
2511 EG Den Haag

1309420000

Datum
15 april 2005

Ons kenmerk
2005-0000053327

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 2

met de desbetreffende gemeenten. Zij leveren voor elke verkiezing updates van de software voor de stermachines en voor de berekening van de uitslag. Gemeenten zijn dus voor een goed verloop van het verkiezingsproces van deze leveranciers afhankelijk. De Kiesraad wijst er daarbij op dat de broncode van de software voor de stermachines en de broncode voor de software voor de berekening van de uitslag niet openbaar zijn.

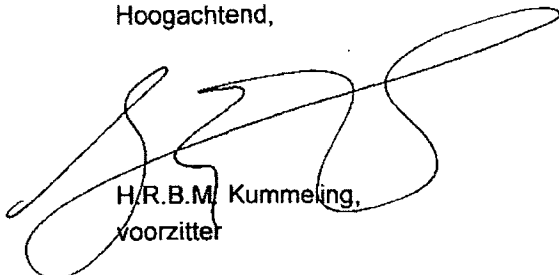
Het is reeds langer bekend dat de heer J. Groenendaal binnen afzienbare termijn zijn werkzaamheden zal beëindigen. Onduidelijk is welke gevolgen dit zal hebben voor zijn onderneming. Een ander feit is dat de Nederlandse markt van stermachines bijna verzadigd is. Mede om deze reden, gaat de Kiesraad ervan uit dat het weinig aantrekkelijk is voor derden om de ondersteuning van gemeenten die stermachines en software van Nedap-Groenendaal gebruiken, over te nemen.

De Kiesraad maakt zich om deze redenen zorgen over de ondersteuning van de gemeenten die gebruik maken van de stermachines en de software van Nedap-Groenendaal. In zijn advies van 18 maart 2003 over de goedkeuring van de software voor de vaststelling van de uitslag, heeft de Kiesraad Minister Remkes van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - tijdens het kabinet-Balkenende I viel de Kieswet onder zijn portefeuille - geadviseerd op korte termijn in overleg te treden met Nedap-Groenendaal om tot een bevredigende oplossing te komen.

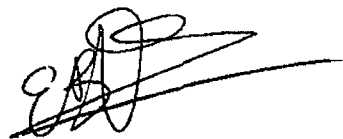
Voor zover het de Kiesraad bekend is, heeft er tot op heden geen overleg plaatsgevonden tussen het departement en de heer Groenendaal. De in zijn advies van maart 2003 beschreven problematiek is echter onverminderd actueel. Daarom adviseert de Kiesraad u vanuit uw algemene verantwoordelijkheid voor een goed verloop van de verkiezingen van algemeen vertegenwoordigende organen in Nederland op korte termijn in overleg te treden met vertegenwoordigers van Nedap-Groenendaal. Het is immers voor een goed verloop van de verkiezingen essentieel dat de op de markt zijnde stermachines en de software voor de berekening van de uitslag ook in de toekomst ondersteund worden.

De Kiesraad hoopt dat hij u hiermee voldoende heeft geïnformeerd. Indien u daaraan behoefte heeft, is de Kiesraad graag bereid u van nadere informatie over dit onderwerp te voorzien.

Hoogachtend,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

E.B. Pronk,
secretaris

190970050